

Szerző: *Kuffly Péter:*

BUDAPEST ÉPÍTŐI

A főépítész — Egy útburkoló

Magyar Nemzet,

1968. febr. 11.

1165

éle

Kik építik ezt a várost? kérdeztem magamtól Budapest felszabadulásának évfordulóján. Tizenhét esztendővel azután, hogy a Várnegyedben egyetlen ép ház maradt (annak is betörték az ablakai), s a füstölő világáros úgy nézett ki, mint a zord időkben: egy belülről megvilágított üres koponya...

Kik azok a néves és névtelen emberek, ácsok, tervező-mérnökök, útburkolók és dekorátorok, segéd munkások és szobrászművészek, akiknek keze munkája, vagy agyának

rostja beleépül az új kövekbe? Kiktől, kik által válik rabulejtővé az a város, amelyről annyi romantikus jelző született; amely kétmillió embernek az otthona s jó vagy rossz emlékeinek, gyötrelmeinek, ifjúságának, reménykedésének állandó színtere?

Nem a munkáról kívánok írni, csak az emberekről. De elválasztható-e az embertől a munka, a munkától a szenvedély, a szenvedélytől pedig az a téglából, habarcsból, gerendákból és cserépből épülő álom, amelynek Budapest a neve?

A szoba nem nagy. Valamikor Horthy testőreinek a mosdója volt. Itt kezdődik a budapesti utazás.

Egy férfi a Palotából

A férfi, aki a tervezőirodának berendezett volt mosdóban ül, *Hidasi Lajos, a budavári Palota ötvenkilenc éves főépítésze*. Nős, de gyermeke nincs; Budán lakik, passziója a kertészkedés, kedvence egy puli, a Bogács, a hasonló című film kutyaszereplőjének egyik ivadéka. Magas, egyenes tartású, sötét hajú, alig öszülő férfi, arca színe őszi galagonyabokrok leveleihez hasonlatos.

Ha az olvasónak ez mond valamit.

Mert az embernek soha nem a külső, hanem a belső természetrajza az érdekes. Nem az, amit mindenki lát, hanem az, amit senki se lát. A törekvések és az álmok, amelyek nem fényképezhetők, mert anyagtalannak. Ezért keresem én benne a láthatatlant.

Itt látható és tudható pusztán annyi van, hogy 1959 előtt, mielőtt kinevezték volna a Palota főépítészévé, a KÖZTI igazgatója, s két éven át az igazgatója és a főmérnöke volt. Az azonban már láthatatlan, csak az emlékek kavicsai közül kerül elő, hogy... igen... az apai dédapja festő volt, az édesapja pedig — kőműves és pallér

— hatéves korában hozta fel először a gyermek Hidasi Lajost a Várba. Pontosan hat évtized múlva ez a valaha volt ámuló kisgyerek lett a Palota főépítésze, magyarul — ami az építkezést illeti — IV. Béla, Zsigmond és Mátyás királyoknak, a tervező Hillebrandtnak, Yblnek és Hauszmann-nak az utóda. Az életben vannak szikrázó, nagyszerű pillanatok — ritkán. Ő egyetlen ilyen pillanatot élt át — a megrendülését.

— Nagy alázattal fogadtam 1959 őszén ezt a megbízatást. Ilyen feladatot az élet talán csak egyszer ad.

S ha ilyen sokat ad az élet, akkor mindent elvesz az idő. Ha egy férfit pályája csúcsán oda állítanak a magyar történelem legnagyobb színhelyére Palotát, paloták sorozatát felépíteni vagy újjáépíteni azért, hogy ezek a paloták befogadják egy nemzet kincsestárát, a Széchenyi könyvtárát, a Nemzeti Galériát, mindazt, amit egy nép, egy ország irdalomban, művészetben és néprajzban létrehozott — akkor bizony alvásra sem marad idő.

Fél nyolckor már a helyszínen van a főépítész, este fél nyolckor pedig még a helyszínen. Végigjárta Európa legnagyobb könyvtárait, kikereste, felkutatta a budavári Palota még meglehetősen tervrajzait, metszeit, s mikor a Palota kupuláját tervezte, a nappalok benyomultak éjszakaiba is. A kupuláról álmodott. Hogyan legyen a kupola, amely architektúrájával uralodik egy világáros felett, Hauszmann után, aki barokk palotát építtetett szecessziós kupulával — hogyan, legyen a kupola *barokk kupola*?

S akit egyszer elkap a történelem levegője, zugoknak, tárnáknak, beomlott pincéknek, keresztjáratoknak az a léghuzata, az már nem képes pihenni, olyanná válik, mint a megrögzött kártyás, folyton várja a következő lapot. *Hidasi Lajos* diákkorában az adjunktusa elől nyerte meg a csepeli polgári leányiskola tervezésére kiírt pályázatot; élete első nagy munkája pedig a balatonlellei SZOT-üdülvé tervezése volt. Mi ez azokhoz a rejtelmekhez képest, amelyeket ez a várbeli márga takar: egy nap megéli a Mária Terézia-féle régi trónterem Hillebrandttól származó tervrajzát. S visszaállítatja — ez az elképzelése — a régi tróntermet! Egy másik szerencsés napon megtalálják a Mátyás-korabeli vízvezetékét, aztán az Albrecht-épületben a török időkbeli származó dongákat.

Ez nem munka, hanem utazás, nem feladat, hanem szenvedély és nemcsak szenvedély, hanem álom, amelyet az ország megbízásából e pillanatban hatvan tervező, statikus, építész, kivitelező és háromszázhatvan kőműves, ács, kőfaragó és tetőfedő álmodik azon a keskeny földnyelven, amelyen annyi minden történt valaha.

Lehet ilyenkor hűvösen élni? Eltávolodva és nem belefeledkezve, belerendülve?

— A Palotát megnyitjuk 67-ben, a többi palotát, az új épületeket 70-ben.

Huszonöt évvel — azután...

Most valami szépet és meghatót készülni mondani, de nem a magyarnak azzal a nagyító szemével, amelyet Mikszáth úgy kinevetett, mikor feljegyezte egy polgárról, hogy így kiáltott fel valamikor a régi Gizella téren: »Immár itt áll Európa legimpozánsabb épülete.« S nem azzal a másik Mikszáth-kacagattal nagyító szemmel és nagyító szóval egy gyermek megjegyzésével, aki azt mondta egyszer Ausztriában, hogy »ha Árpád még egy órányit akart volna menni, akkor ez is Magyarország lenne.« Ő nem a magyar na-

gyító kedvével, hanem teljesen kész és megszavazott terv- birtokában mondja:

— Ha ez megépül és együtt lesz, ez világraszóló együttes lesz, mert ehhez hasonlót nem találni Európán.

Bejárta Európát, megfordult a Wawelben, a Hradzsínban, a Kremlben, Olaszországban, Svájcban tanulmányutakon. Eddig egy országban sem **ment fel az az eredeti és saját**

tos gondolat, hogy egyetlen színhelyen építsék fel a kultúra s a tudomány várát.

— A Nemzeti Könyvtár helyiségeit például ötmillió kötetre tervezzük.

Egy férfi, aki térdepel

Most pedig szálljunk le az álmok várából, hajoljunk le a Nagykörút és a Rudas László utca sarkán Fehér Ferenc mellé, aki végigtérdepelte az életét.

Ő majdnem minden utcában térdepelt. *Fehér Ferenc* jelen van a Bécsi úton, a Margit-hídon, a Nagykörúton akkor is, ha nincs jelen és most már mindenütt egyszerre van jelen. Az ő keze munkáján futnak a villamosok, a költői mondatra, amelyet az átkozott költő, Somlyó vetett fel valamikor, »Hej, pesti utca, pesti kő...« — ez a zömök férfi felel. Az ő kezében van a pesti kő. Ő építi a pesti utcát. Építi tizenhat éves korától, nyáron félmeztelenül, télen vattakabátban. Ötvenegy éves, a Fővárosi Út- és Vasútépítő Vállalatnál *útburkoló*.

Ő mindig letről látja a világot, ő mindig a lábakat és a kerekeket látja, s ha összeadnám a munkában eltöltött idejét, egy vásott gyerek hatalmas büntetése kerekedne ki. Talán egy évtizedet végigtérdepelt.

Csendes ember, egészségesen vérszíves.

Ha az idő vagy a történelem felszaggatja a síneket; ha utcai harc vagy koptató évtized vályúkat mélyít az utcán — jön a szőke Fehér és letérdepel. Ő mindig megbízható, ő soha nem beteg, Fehér nem marad el, Fehér mindig jön, Fehér mindig térdepel. A szerkesztőségben meg is mutatja, hogyan: egy jobb térdére kötött autókülcső gumín, a bal kezével pedig 14—27 kilós köveket emel, a követ beillesztgeti, jobb kezében tartott acélkalapáccsal pedig megkocogtatja háromszor. Mindig háromszor.

Így dolgozta végig a pesti utcát, ott van a lábaink alatt, az ő verítéke felett fut a pesti villamos, őt senki sem ismeri, őt alig veszi észre valaki, ő névtelen, ő csinálja a pesti utcát, ő az, aki letérdepel.

A szeme kék. *Kevés szavú*. »Most nincs kisajtolva az emberiség.« — »Régen, ha nem tetszett, azt mondták, maradj otthon.« — »Most Juhász főmérnök úr mindenkit szívesen fogad, akinek baja van.«

»Régen is volt áru, csak pénz nem volt. Most is van áru, de pénz is van hozzá.«

Ennyi a politikai hitvallása. De ahogy nézem, ahogy hallgatom, ahogy figyelem a csendjét meg a beszédjét, meg hallgatom a szűk szavát az

42

Fehér Ferenc, Hidasi Lajos

1962

életéről — ez a férfi egész izomzatával, egész idegrendszerével ehhez a társadalomhoz tartozik.

Palóc-szőke. Palóc-piros.

Galgahévíz mellől, Hévízgyörkről való. Két szép asszony lánya, egy okos lányunokája, egy jó felesége, egy »Cirnos Fehér« macskája, egy maga-építette családi háza, s a padláson néhány régi Rinaldo Rinaldini füzete van. Most már nem látja a kisbetűt. Nem olvas. »Nincs is rá vágyódásom.« A televíziót szereti.

Egyetlen szenvedélye, szórakozása a kugli volt. A hadifogságban, a Kaukázus erdőirtásain megfogadta, hogy leszokik róla, amint hazakerül. Leszokott róla, pedig senki-nek sem fogadta meg, csak a hegyormoknak, melyek hidegek.

Hej, pesti utca pesti kő... ezekért a pesti kövekért Fehér Ferenc tizenhat éves korra óta naponta öt órát utazik. Háromkor kel, háromnegyed négykor indul a falujából a salgótarjáni személy, Gödöllőn átszál a HÉV-re, fél hatkor Pesten van, hatkor a munkahelyén, haza ér este nyolc előtt. Harmincöt éve nézi ezt a tájat, harmincöt éve a falvakat, házakat, fákat, réteket, ha álmában felriad, akkor is fújja, Hévízgyörk, Aszód, Bag, Máriabesnyő.

»Nem véti el?«

»Soha.«

Ruffy Péter